

Małgorzata Łukaszuk

[W szkicu otwierającym czwarty numer]

Colloquia Litteraria 1/2/4/5, 5-6

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAŁGORZATA ŁUKASZUK

W szkicu otwierającym czwarty numer naszego półrocznika Elżbieta Wolicka pisze, że „ziemią obiecaną” hermeneutyki jest dla Ricoeura ontologia: „przejście od filozoficznej lingwistyki – semantyki i fenomenologii wypowiedzi – do ontoantropologii działania”, „przekierowanie” analiz skupionych „wokół problematyki języka w stronę doświadczenia »świata« oraz zamieszkującego w nim, działającego i doznającego człowieka”.

Oczywiście, w pierwszym odruchu, o człowieku zamieszkującym świat, działającym w nim, doznającym i nazywającym go, myślimy jako „ja współczesnym–nowoczesnym”. Jednak także, za Gadamerem, jako „ja”-dysponencie świadomości historycznej. Wreszcie jako „ja” kulturowym, jako „bycie w mówieniu” zakorzenionym w przeszłej i współczesnej mu literaturze, kulturze. Oczywiście jest zatem sytuowanie współczesnej literatury w tradycjach językowych, zwłaszcza romantycznej i modernistycznej, obecnych także w drukowanych tu artykułach.

Szkice zawarte w tym numerze nie złożą się w precyzyjnie obmyśloną całość – i przecież nie tylko dlatego, że dyskusje po przełomie miały (nadal mają?) dowieść zbędności kanonu. Komentowana tutaj twórczość Herberta, Białoszewskiego czy Wojaczka – to niewątpliwy „kanon” polskiej współczesności literackiej. Można też rozpoznawać modele współczesnej wyobraźni, języka, kultury poprzez zjawiska

mniej namaszczone literaturoznawczo (Newerly), osobne (Wojtyła) czy też nadal niezamknięte (Stasiuk), a obecne w tym numerze półrocznika. Można także z tych nazwisk ułożyć wyraziste, opozycyjne profile współczesności, zapożyczając miejsce po wielkich, a tu nieobecnych: Leśmianie, Iwaszkiewicz, Wacie, Gombrowicz, Czechowicz, Przybosi, Miłoszu, Schulzu, Różewiczu.

Można. Jednak na ten numer pisma złożyły się szkice powodowane wrażliwością komentujących autorów, ale przecież przede wszystkim, bo najpierw, czytających konkretne teksty i konkretne biografie konkretnych pisarzy; bez pokusy „porządkowania doświadczeń” czy „próby scalenia”, które by poprzedziła redakcyjna ankieta lub debata. Bo czego by mógł dotyczyć taki wstępny projekt rozpisania problemu na autorytatywne głosy? Tego, że literaturę, w ogóle kulturę minionego i już obecnego wieku spacjuje się wedle rytmu zdarzeń pozaliterackich, „przełamuje”, dzieli na dekady, pokolenia, głosy? Że obwieszczono i opisano kilka fundamentalnych „zgonów”: np. fikcji, podmiotowości, autora (cóż z tego, że później „zgony” te odwołano i opisano ich wskrzeszenie)? Że ustanowiono – i opisano – atrakcyjne kategorie, wśród których szczególną pozycję zyskały np. otwartość, sylwiczność, epifanijskość, fragmentaryczność, cykliczność, niewyraźność, cielesność? Że „skompromitowane”, „zużyte” kryteria zastąpiono erzacem strukturalnym, lingwistycznym, socjolingwistycznym?

Zamierzeniem tego numeru nie jest zatem panoramiczne ujęcie metodologicznych i warsztatowych odkryć minionego i trwającego wieku. Szkice tu zgromadzone potwierdzają, że literatura, poprzez język wyrażająca nasze istnienie w świecie, jest – jak pisał Ricoeur – „dialogowaniem z tradycją” o konwencjach, ale przecież najpierw – o wartościach i o egzystencjach. To dlatego swego czasu zdanie Ricoeura ze szkicu „Hermeneutyczna funkcja dystansu”: „Cóż wiedzielibyśmy o miłości i o nienawiści, o uczuciach etycznych i ogólnie o tym wszystkim, co nazywamy sobą, gdyby nie zostało to wypowiedziane i sformułowane przez literaturę?” opatrzyłam nieskromnie dopiskiem: „Bez literatury i tak zbyt wiele wiemy o życiu i sobie. Jednak bez literatury czasem trudno byłoby tę wiedzę udźwignąć”.